

Zdraví

MUNI
MED

Mgr. Aleš Peřina, Ph. D.

Ústav veřejného zdraví LF MU, UKB A21

Kamenice 5, 625 00 Brno

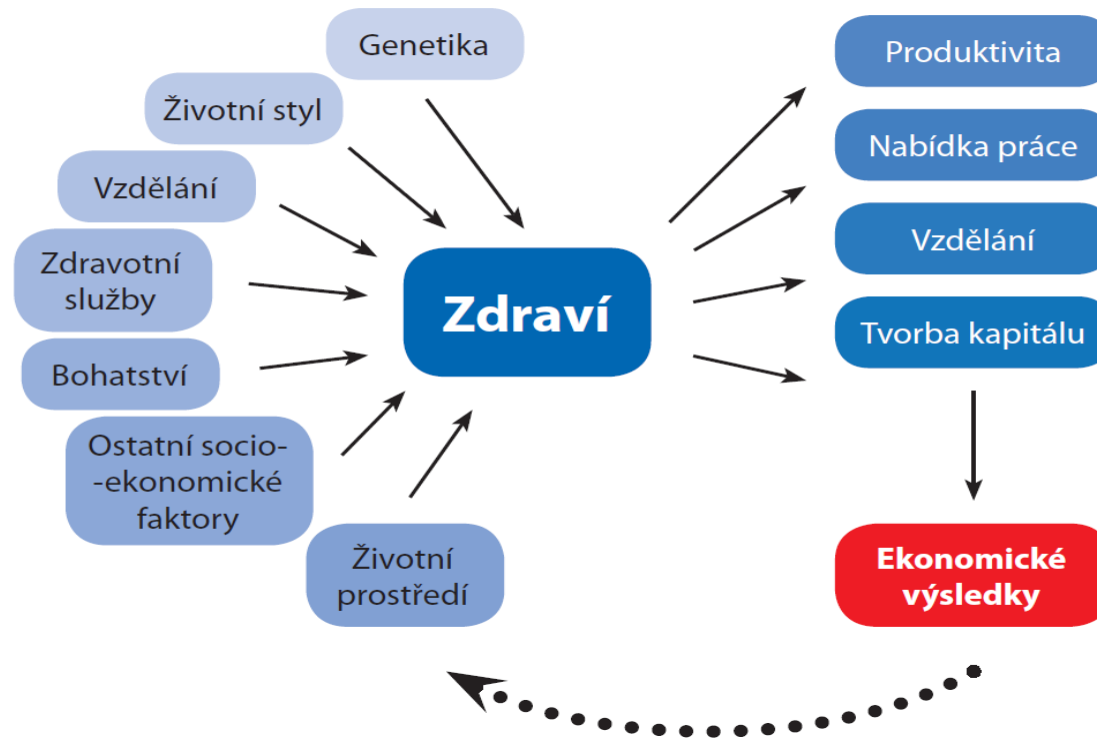
Zdraví

- *Čistota půl zdraví, zdraví jako synonymum síly, krásy, výkonnosti...*
- **Stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a nejen nepřítomnost nemoci nebo vady (WHO, 1948)**
- Model zdraví
 - Zjednodušená představa zdraví zahrnující jeho základní determinanty a charakteristiky
 - Biomedicínský (referenční hodnoty)
 - Celostní, behaviorální, ekologicko-sociální
- Nemoc: porucha zdraví, obvykle zjistitelná objektivně, bývá vnímána nemocnou osobou a stává se předmětem zdravotnických služeb.
- Individuální a veřejné zdraví
 - Veřejné zdraví obyvatelstva a jeho skupin, ale i chráněný veřejný zájem

Veřejné zdraví

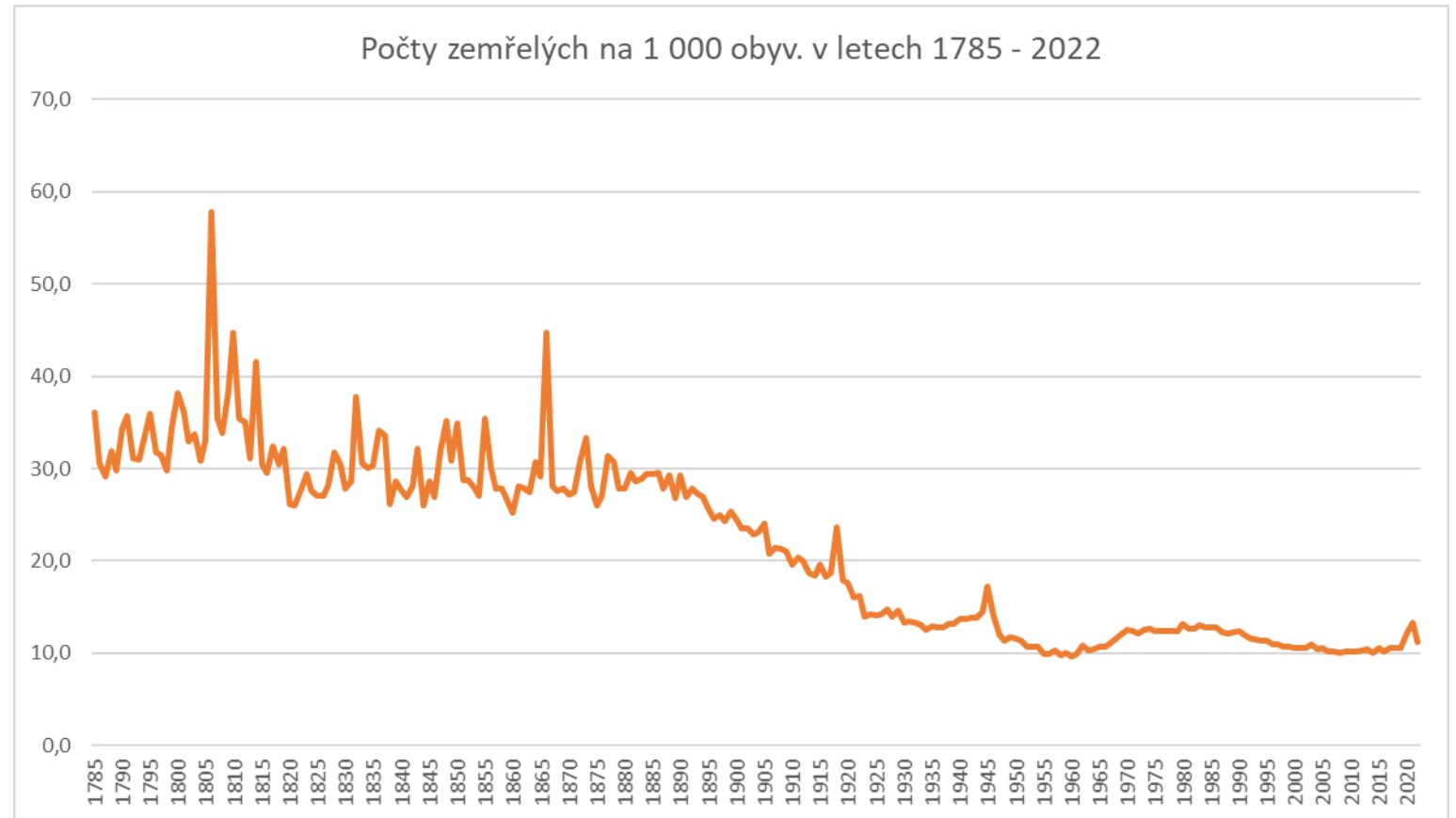
- Zdravotní stav skupin obyvatelstva ve statistickém pojetí.
- Zájem společnosti a prospěch z něho plynoucí, který se vždy nutně nemusí nutně překrývat s potřebami každého individua. Realizuje se v určitém kontextu politické orientace a společenského rozvoje a směřuje k řešení aktuálních problémů společnosti
- Zdraví je individuální hodnota lidí, veřejné zdraví je bohatstvím společnosti.
- Existence norem je projevem angažovanosti na veřejném zájmu ze strany státu, orgánů, institucí i samospráv.
 - Normy obsahují povinnosti v chování, zejména zákazy a omezení (povinnost adresátů něco trpět, konat nebo se něčeho zdržet), jak vyplývá z dikce právní normy, pod nebezpečím sankce.
- Vyšší formou uplatňování veřejného zájmu jsou nepovinné aktivity, např. v podobě akreditací a certifikací výrobků a služeb, zde však již s přidaným cílem získání např. konkurenčních výhod.

Zdraví znamená bohatství (Zdraví 2020)

Výchozí stav

- Nepříznivý zdravotní stav oproti evropským státům
- Dlouhodobá absence nebo podfinancování populačních programů prevence
- Stárnutí populace

↑
N
a
p
o
l
e
o
n

↑
C
h
o
l
e
r
a

↑
1
·
s
v
·
v
á
l
k
a

↑
2
·
s
v
·
v
á
l
k
a

↑
C
o
v
i
d
-
1
9

Historie

- 1892: Ústav pro výrobu očkovací látky v Jindřichově Hradci (hrabě Černín)
 - neštovice
- 1925: Státní hygienický ústav (dnes SZÚ v Praze)
- Zákon č. 4/1952 Sb. o hygienické a protiepidemické péči
 - K plnění úkolů v péči o zdravé životní a pracovní podmínky, výživu lidí, zdravý vývoj mládeže a v boji proti přenosným nemocem se zřizují orgány hygienické služby
 - Hlavní hygienik (dosud)
 - Krajský hygienik
 - Okresní hygienik
- Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu
 - Zdraví získává statut nejvyšší společenské hodnoty.

Současnost

- Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů
 - V reakci na společenský vývoj upravuje práva a povinnosti osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví
 - Veřejné zdraví definuje jako souhrn přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobu života.

Odovědnost se zde ve větší míře přenáší na subjekty (*od závazných posudků a stanovisek HS směrem k návrhu vlastních postupů, jako např. provozních řádů jednotlivých oddělení zdravotních zařízení*).

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví

- Zákon stanoví práva a povinnosti fyzických a právnických osob v OVZ, soustavu orgánů státní správy a působnost dalších orgánů státní správy
- Státní správu zajišťují orgány ochrany veřejného zdraví (OOVZ)
 - Ministerstvo zdravotnictví, Krajské hygienické stanice, zdravotní ústavy a Státní zdravotní ústav
 - Ministerstvo obrany a ministerstvo vnitra
- Při výkonu státního zdravotního dozoru dozírají, zda osoby plní povinnosti stanovené k ochraně veřejného zdraví

Obsah zákona o ochraně veřejného zdraví

- Hlava I. práva a povinnosti osob
 - Pojmy: veřejné zdraví, ohrožení veřejného zdraví, hodnocení zdravotních rizik, karanténní opatření
- Hlava II. Péče o životní a pracovní podmínky
- Hlava III. Předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění
 - Díl 1. Očkování a spolupráce orgánů ochrany veřejného zdraví s poskytovateli zdravotních služeb
 - Díl 2. Ochranná dezinfekce, dezinfekce a deratizace
 - Díl 3. Postup při zjištění výskytu infekčního onemocnění
 - zdravotníci
 - Díl 4. Podmínky vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu
- Hlava IV. Další povinnosti osob
- Hlava V. Státní správa v ochraně veřejného zdraví

Hlava II.: Péče o životní a pracovní podmínky

- Díl 1: Voda a výrobky přicházející do přímého styku s vodou, chemické látky, chemické směsi a vodárenské technologie, koupaliště a sauny
- Díl 2: Podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí
- Díl 3: Hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a některých zařízení sociálních služeb
- Díl 4: Hygienické požadavky na výkon činností epidemiologicky závažných a ubytovací služby
- Díl 5: Hygienické požadavky na předměty běžného užívání
- Díl 6: Ochrana před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením
- Díl 7: Ochrana zdraví při práci
- Díl 8: Nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi

Ochrana veřejného zdraví ve státní správě

- **Ministerstvo zdravotnictví ČR**
 - Zřizuje služební místo **hlavního hygienika České republiky**, který má postavení vrchního ředitele sekce. Hlavní hygienik řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví
- **Krajské hygienické stanice**
 - Jsou správními úřady podle Zákona č. 234/2014 Sb. O státní službě. Zřizují se v krajských městech a na území hl. m. Prahy a se souhlasem MZ ČR mohou zřizovat územní pracoviště
 - u poskytovatelů zdravotních služeb státní zdravotní dozor zaměřený na dodržování hygienických a protiepidemických opatření.
 - V přípravě je nový koncept tzv. Státní hygienické služby
- **Zdravotní ústavy**
 - Jsou zdravotnickými zařízeními
 - Zajišťují vyšetřování a měření složek životního a pracovního prostředí a další služby
- Očekávaná transformace do podoby tzv. státní hygienické služby (2025?)

Prevence

MUNI
MED

Mgr. Aleš Peřina, Ph. D.

Ústav veřejného zdraví LF MU, UKB A21

Kamenice 5, 625 00 Brno

Prevence

- „Zdraví nevzniká v nemocnicích, ale všude tam, kde lidé žijí a pracují, odpočívají a stárnou“ (Zdraví 2020).
- Základem prevence je představa, že aktivním ovlivňováním determinant zdraví lze dosáhnout zlepšení zdraví u jednotlivců i komunit (snížení incidence i prevalence nemocí).
 - Ochrana zdraví: vytváření zdravých životních a pracovních podmínek
 - Podpora zdraví: souhrn činností pomáhajících lidem zlepšovat své vlastní zdraví
- Typy prevence
 1. **Primární:** předcházení expozice nepříznivým determinantům nemocí (chování, prostředí, genetika)
 - Úloha státu, hodnocení a řízení rizik
 - Výchova ke zdraví, změna životního stylu
 2. **Sekundární:** detekce pre-symptomatických stádií nemocí (screening)
 - Zdravotnictví
 3. **Terciární:** znovunastolení zdraví, pokud již nemoc propukla, redukce komplikací
 - Zdravotnictví, sociální služby
 4. **Kvarterní:** zamezení nadměrným nebo nepotřebným intervencím
 5. Kvintetní prevence: zamezení nepravdivým informacím a dezinformacím

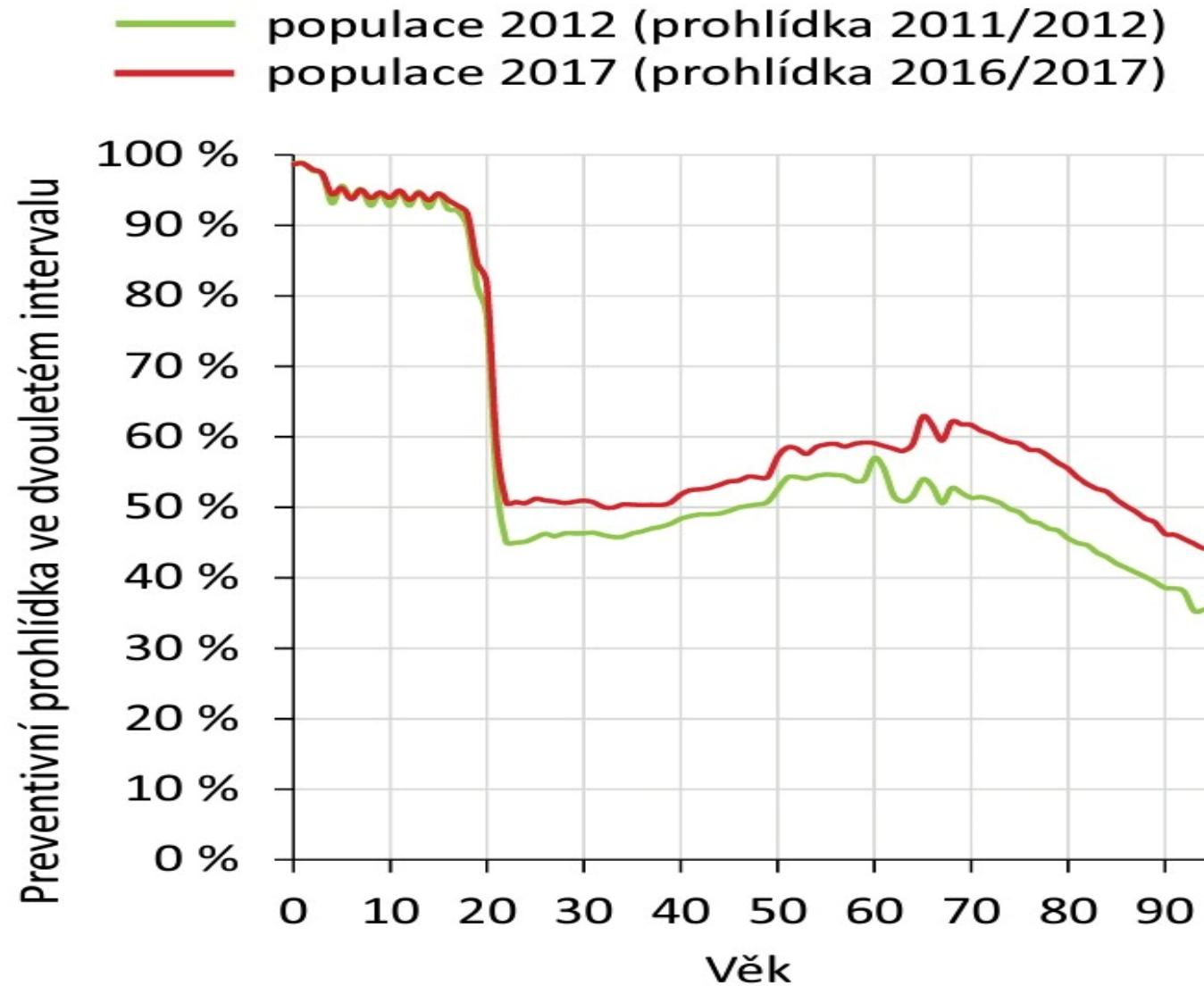
Hlavní preventivní programy

- Zdraví pro všechny v 21. století - Zdraví 21 (2002)
 - 21 dílčích cílů ke snížení zdravotních Nerovností způsobených působením nepříznivých determinant zdraví (kouření, výživa, alkohol, pohybová aktivita, stres, pracovní prostředí)
 - Kritika: přílišná ambicióznost
 - Realizační programy SZÚ: Škola podporující zdraví, Podnik podporující zdraví
- Zdraví 2020 –Národní strategie ochrany a podpory zdraví (2014)
 - Stabilizace systému prevence nemocí a ochrany a podpory zdraví
 - Ochrana zdraví: vytváření a ochrana zdravých životních podmínek
 - Podpora zdraví: činnosti pomáhající lidem zlepšovat své zdraví
- Zdraví 2030 (2017)
 - Cíle: Ochrana a zlepšení zdraví obyvatelstva, Optimalizace zdravotnického systému, Podpora vědy a výzkumu

Screeningové programy

- Národní screeningové centrum - ÚZIS ČR
 - Screening karcinomu prsu – MAMA.CZ
 - Screening karcinomu děložního hrdla – CERVIX
 - Screening kolorektálního karcinomu
 - Novorozenecký screening
 - Metabolické vady (fenylketonurie...)
 - Pilotně: spinální svalová dystrofie a těžké kombinované imunodeficiencie
 - Pilotně: Program časného zachytu karcinomu plic
- Na základě odborných doporučení
 - PSA – specifický prostatický antigen
- Obecně: vyšetření u PL a PLDD

Podíl obyvatel ČR daného věku, kteří v průběhu předchozích dvou let absolvovali preventivní prohlídku u praktického lékaře:

Zdravotní rizika

MUNI
MED

Mgr. Aleš Peřina, Ph. D.

Ústav veřejného zdraví LF MU, UKB A21

Kamenice 5, 625 00 Brno

Riziko ve smyslu epidemiologické metody práce

- Pravděpodobnost nepříznivé události
- Epidemiologický ukazatel
 - Relativní riziko v kohortových studiích
 - Podíl incidencí mezi exponovanými a kontrolními skupinami
 - Odds Ratio („poměr šancí“) ve studiích případů a kontrol
 - odhad relativního riziko, kdy relativní riziko nelze vyčíslit (neznáme výskyt v celé kontrolní skupině)
 - Atributivní riziko
 - Velikost příspěvku studovaného faktoru k celkovému populačnímu riziku
 - Např. jako podíl jednotlivých determinant na zdraví ze snímku č. 2

Riziko ve smyslu ochrany zdraví

- Nebezpečí

- Charakterizuje vlastnosti agens
 - Patogenita, toxicita...

- Riziko

- Určuje **statistickou pravděpodobnost** nepříznivé změny zdravotního stavu
 - $P = 0 \dots 1$
 - $P = 0 \% \dots 100 \%$

... MŮŽE...

Hodnocení zdravotních rizik (Risk Assessment)

1. Identifikace nebezpečí: může agens (*těž činitel, aktivní původce*) poškodit zdraví?
2. Vztah dávka – účinek: jaký je numerický vztah mezi velikostí expozice a následkem na zdraví?
3. Hodnocení expozice: jak významný je kontakt jedince/populace s agens?
4. Charakterizace rizika: lze potvrdit předpoklad nepříznivého účinku agens na zdraví?

The 4 Step Risk Assessment Process

